

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG JELENTÉS

A SÁTORALJAÚJHELYI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖNBEN TETT LÁTOGATÁSRÓL

2006. DECEMBER 11-13.

(A jelentéshez az országos parancsnok nem fűzött olyan megjegyzést, melyet szükséges megjeleníteni a végeleges változatban.)

A látogatás¹ során az intézet vezetése, parancsnok és munkatársai a lehető legnagyobb mértékben igyekeztek segíteni a megfigyelők munkáját. A látogatásról a fogvatartottat értesítették, előre megadott, alapinformációkra vonatkozó kérdéseink megválaszolása céljából külön kimutatást készítették, és minden egyéb kért információt és dokumentumot megadtak. Az intézet minden részlegét, körletét lehetőségünk volt megtekinteni, beleértve a különleges biztonságú körletet is. A Bizottság tagjainak egyetlen kellemetlen tapasztalata volt a személyzettel kapcsolatban: amikor az egyik fogvatartott meghallgatására készültünk, kértünk egy széket a fogvatartottnak (mivel nem volt elegendő a nevelői szobában), amikor a minket kísérő őr azt mondta, hogy az őrök székét nem használhatja a fogvatartott, mert a fogvatartottak koszosak és igénytelenek, így nem lenne szerencsés, ha ők ülnének a személyzet székén. Külön magyarázatot nem igényel a kijelentés visszassága, csak az merült fel a megfigyelőkben, hogy amennyiben a Bizottság munkatársai számára ilyen direkten kinyilvánítja ellenszenvét a személyzet tagja, akkor milyen attitűddel végzi a munkát, amikor nincsenek jelen emberi jogi megfigyelők (meg kell jegyezni, hogy éppen az adott személlyel kapcsolatban előzőleg fogvatartottak nyilatkoztak nagyon pozitívan és nagyon negatívan egyaránt).

Az intézet parancsnoka az eset kapcsán vizsgálatot rendelt el., amelynek eredményeképpen felszínre került az érintett személy kiléte, akit a parancsnok a vezetője jelenlétében személyesen igazított el, miszerint hasonló eset előfordulásakor a beosztásával kapcsolatos lépésekre fog sor kerülni.

A felügyelők előítéletes megnyilvánulásaiával kapcsolatban hallottunk egy fogvatartotti panaszt is, mely szerint az egyik őr a következő kijelentést tette: „Tudom én, hogy mit kéne a cigányokkal csinálni, de az a baj, hogy a bíróságok ezt nem teszik meg.” A fogvatartott megnevezte az érintett ört, akinek nevét közöltük is az intézet vezetésével és kértük az eset kivizsgálását, ugyanis a fogvatartott állítása szerint a kijelentés elhangzaskor más zárkatársak is jelen voltak, akik hajlandók tanúskodni.

Általános jelleggel azonban a felügyelet, következetes szigora mellett is, inkább dicséretet kapott a fogvatartottaktól.

Mivel az indokolt esetekben szükséghez képest helyszíni jelzéseinket követően az egyéni panaszok kielégítően kivizsgálásra kerültek, ezért egyéb egyéni panaszt a jelentésben tipikusan nem tüntetünk fel: a panaszok összefoglaló jelleggel, általános problémaként kerülnek említésre.

¹ A Magyar Helsinki Bizottság 2006. évi börtönmegfigyelő programja az Európai Bizottság pénzügyi támogatásával valósult meg.

A látogatáson részt vett Dr. Mátyus István, Dr. Tóth Balázs és Dr. Fazekas Tamás, Dr. Győző Gábor és Dr. Tari Attila. A Bizottság orvosai közül sajnos senki nem tudott részt venni a látogatáson egyéb elfoglaltság miatt, de értékelhető orvosi beavatkozást igénylő panasz nem hangzott el.

I. Alapvető adatok, információk

Az intézetet 1905-ben adták át, a körletek mindvégig fogvatartottak elhelyezésére szolgáltak, a zárkák felújítása folyamatosan történik. 1982-ben építették ki a központi fűtést, 1989-90-ben kezdődött a rabkonyha, a mosoda és az ezekhez kapcsolódó infrastrukturális beruházások kivitelezése. A különleges biztonságú körletet (KBK) 1994-ben adták át. 1997-ben a földszinti folyosón alakították ki a kultúrfolyosót. 1997-ben kezdődött el a H blokk átalakítása, melyet 2000 decemberében adták át, itt alakították ki az egészségügyi blokkot a fogászattal együtt, a látogatói helyiségeket, a tantermeket, a kápolnát és a mintegy 9000 kötetes fogvatartotti könyvtárat.

A vezetőség tájékoztatása szerint az előző parancsnok által kialakított ún. progresszív rendszer a gyakorlatban már csak nyomaiban maradt meg, bár a hivatalos házirend még tartalmazza, ez utóbbi ugyanis anyagi okokból még nem került frissítésre. A progresszív rendszer összesen két elemében van jelen: a biztonsági csoporthoz igazodik a heti telefonálásra rendelkezésre álló alkalmak száma és az időtartam hossza, valamint a havonta igénybe vehető látogatások száma, de a legszigorúbb, a IV. biztonsági csoportba tartozók számára is biztosítják a jogszabályok által előírt minimumot.

Létszám adatok

Az intézet teljes befogadó képessége **265 fő**, az intézetben fogvatartottak tényleges száma a látogatás napján **365 fő** volt (ebből 15 fő szállításban volt), ez **138 %-os** telítettséget jelent. A parancsnok elmondása szerint az átlagos telítettség az elmúlt egy évben **140 %** volt.

A személyzet adatai

A **személyzet létszáma** a következő szerint alakul. Összesen 166 fő alkalmazott illetve megbízási jogviszony keretében működő személy dolgozik az intézetben, ez **0.45 (személyzet/fogvatartott) arányt** jelent, vagyis egy alkalmazottra, illetve megbízási viszonyban foglalkoztatottra hozzávetőlegesen 2.2 fogvatartott jut. Egy státusz jelenleg nincs betöltve az intézetben.

A meglévő személyzet létszáma kategóriánként:

Vezetőség: 2 fő
adminisztratív: 30 fő
őrszolgálat: 84 fő
orvos: 2 fő
pszichológus: 1 fő
szakápoló: 6 fő
egyéb: 41 fő

A fogvatartottak adatai

Végrehajtási fokozat szerint

Fegyház: 177 fő
Börtön: 150 fő
Fogház: 8 fő

Biztonsági fokozat szerint

I.: 24 **II.:** 216 **III.:** 110 **IV.:** 18 **KBK:** 8

Specifikus csoportok szerint

Drogprevenációs részleg: nem működik

Gyógyító-nevelő csoport: nem működik

Átmeneti csoport: 5 fő

Külföldi: 7 fő

Férfi: Az összes fogvatartott férfi **Nő:** 0

Enyhébb végrehajtási szabályok alatt állók: 9 fő

Előzetes letartóztatásban van: 1 fő előzetes, ebből 10 fő nem jogerős

Fiatalkorú: 0

II. Fizikai körülmények

Zsúfoltság

Az intézet vezetősége által megadott zárkaadatok szerint **minden** zárkában **tudják biztosítani** a jogszabályban előírt mértékű mozgásteret, a legsúfoltabb zárkában a szabad mozgástér teljes kihasználtság esetén **3,11 nm/fő**. Az intézet vezetése a megfigyelőknek kérdésre elmondta, hogy a magas telítettség ellenére azért lehet mindenki számára biztosított a szabad mozgástér, mert egyes zárkákat a hivatalos számítás nem vesz figyelembe (befogadó zárkák, eü. részleg., stb.). A megfigyelők személyes tapasztalata a közölt adatokat alátámasztotta.

Zárkák, fizikai körülmények

Körletek, zárkák

Az intézet több jól elkülöníthető objektumból áll. Az utcafronton helyezkedik el a parancsnoki épület, itt találhatóak az irodák és itt működnek egyes munkáltatási helyek (pl. a varrodák és részben a cipővarró-műhelyek). Egy másik épületben szintén túlnyomórészt munkahelyek működnek, elsősorban a nagyobbik cipőkészítő részleg. A fogvatartásra szolgáló körletek egy különálló négyszintes épületben találhatóak.

A körlet-épület 1. (00-ás) szintjén találhatóak a felkészítő- és szállító zárkák, illetve vegyes körletek. A 2. (100-as) szinten börtön fokozatú a körlet, a többi szinten ugyancsak vegyes körlet található. A legfelső szinten helyezkedik el a különleges biztonságú körlet, valamint itt találhatóak a fegyházas zárkák is.

24 zárkában nincs elkülönített WC, míg 58-ban van. A zárkák a megfigyelők által látogatott intézetekkel összehasonlítva az átlagosnál tisztábbnak és rendezettebbnek, illetve az épület korához mérten jó állapotúnak tűntek, a fényviszonyok, a szellőzés és a fűtés megfelelőek, ezek vonatkozásában panasz nem hangzott el (kivétel a KBK, erről külön részben teszünk említést). A zárkákban összesen négy szobanövény elhelyezése engedélyezett.

A fegyház fokozatú és az előzetes letartóztatásban lévőek zárkái zárva vannak, mindenki más ajtaja nyitva tartott a házi rendben foglalt kivételektől eltekintve.

Az ágyneműk cseréjére hetente kerül sor.

A zárkákban a ruhaneműk szárítása 16 óra után engedélyezett, a radiátoron vagy az ág végében, olyan módon, hogy az ne akadályozza a zárkában tartózkodók vizuális ellenőrzését.

Több fogvatartott panaszkodott arra, hogy saját törölközők használata nem engedélyezett, az intézet által biztosítottak mérete, vastagsága és nedvszívó képessége viszont messze nem kielégítő. A vezetőség elismerte, hogy az intézet által biztosított törölközők nem kifogástalanok (bár költségvetési okokból ezeknél jobb minőség beszerzése nem lehetséges), de a saját törölköző használatát azért nem tudják engedélyezni, mert ebben az esetben az a fogvatartottaknak kellene megoldania ezek tisztítását is, ez azonban kivitelezhetetlen.

Néhány fogvatartott azt találta problémásnak, hogy nappal nem lehet az ágyon betakarózva tartózkodni (nemdolgozó fogvatartottaknak sem), csak a szabályszerűen megvetett ágyra lehet lefeküdni. A vezetőség tájékoztatása szerint ezt a házirend írja elő, és ezen a rendelkezésen nem kívánnak változtatni.

Több fogvatartott kifogásolta, hogy nem tarthatnak maguknál semmilyen borotvahabot, ezért kénytelenek az intézet által biztosított, gyenge minőségű borotvakrémet használni. A vezetőség akként tájékoztatta a megfigyelőket, hogy a biztonsági kockázat miatt semmilyen hajtógázzal vagy sűrített levegővel működő palack tartása nem engedélyezett a körleteken (mivel ezek mindenképpen gyúlékony, robbanásveszélyes eszköznek minősülnek), amennyiben kereskedelmi forgalomban kapható ezek nélkül működő borotvahab, annak használatát nem korlátozzák.

Az intézeten és körleten belüli mozgás keretei

Az intézetben a IV-es biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak, a fegyelmi elkülönítettek, a magánelzárást töltők, az egyedi rendelkezés hatálya alatt állók mozgása kísérettel történik, a többi fogvatartott az intézet tájékoztatása szerint kíséret nélkül mozoghat a saját körletrészén.

Gyakran hangzott el panasz a börtön fokozatúak körleten belüli mozgása vonatkozásában. Eszerint a napirend miatt egyébként is gyakran zárva tartott zárkaajtók kinyitását követően sem hagyhatják el szabadon a zárkát a fogvatartottak a körleten belül, még a százas szinten sem, ahol csak börtön fokozatú zárkák vannak. (Meggjegyzendő, hogy a többi szinten is legfeljebb fegyház fokozatú zárkakkal lehetnek vegyesen a börtön fokozatúak, amelyeket a végrehajtási szabályoknak megfelelően állandóan zárva kell tartani, így ezeken a vegyes

körletekben sem lenne kivitelezhetetlen az, hogy a börtön fokozatú zárkákban elhelyezettek egymás zárkái között szabadon mozoghassanak.) Az intézet parancsnoka hangsúlyozta, hogy a börtön fokozatú fogvatartottak szabad mozgása nem tiltott csak „irányított és kontrollált”. Ez azt a célt szolgálja, hogy a felügyelet percre pontosan el tudja számolni a fogvatartottak létszámával, tartózkodási helyével. Többen azt is elmondták, hogy a kinyitott zárkák előzetes engedély nélküli elhagyása fenytést von maga után (egyesek akként nyilatkoztak, hogy azért is fenytésben részesültek, mert kinéztek a nyitott zárkaajtón).

A vezetőség ezen általános panaszra elmondta, hogy egy hatályos OP-intézkedés szerint a fogvatartott ruházatát a zárka elhagyását megelőzően minden esetben át kell vizsgálni, tehát az említett körletek esetében nem a zárka elhagyása tiltott, hanem arra csak a felügyelet általi ruházat-átvizsgálást követően kerülhet sor. A fenytésekre vonatkozó állításokat visszautasították, legfeljebb olyan esetben kerülhet erre sor, amikor pl. a fogvatartott a zárkából kilépve önhatalmúlag felkapcsolta a zárka világítását.

A megfigyelők e vonatkozásban is újfent fel kívánják hívni a figyelmet arra, hogy jogszabályi rendelkezéssel alacsonyabb szintű jogi norma, vagy jogforrásnak, továbbá állami irányítás egyéb jogi eszközének nem minősülő rendelkezés, intézkedés nem lehet ellentétes, annak tartalmát nem „írhatja felül”. A Bv. tv. 27. § c) pontja szerint „[a börtönben az elítélt] a büntetésvégrehajtási intézet kijelölt területén szabadon járhat”. Ezt a törvényi rendelkezés mindenképpen érvényesítendő, és azt nem üresíthetik ki jogszabálynak nem minősülő intézkedések.

Befogadáskori tájékoztatás

A vezetőség tájékoztatása szerint a fogvatartottak befogadásakor írásbeli és szóbeli tájékoztatást kapnak a biztonsági, munka- és tűzvédelmi szabályokról. Magyar nyelvet nem beszélő külföldiek részére mindezekről szóban, tolmács segítségével adnak tájékoztatást. A befogadást követően a felkészítő csoport nevelője oktatja ki a fogvatartottakat az intézet napirendjéről és házirendjéről. Külföldi állampolgárok számára rendelkezésre áll idegen nyelvű tájékoztató is.

Fürdés

A zárkákban csak hideg folyóvíz van. A megfigyelők a körletek fürdőhelyiségeit megfelelő állapotúnak és tisztaságúnak találták. Mint azt a vezetőség elmondta, minden fogvatartott rendelkezik egy lavórral, amelyben melegvíz vihető be a zárkába.

Problémaként hangzott el fogvatartottaktól, hogy a más intézetekben bevett gyakorlattal ellentétben itt az ún. nem szennyező munkahelyeken dolgozók számára nem naponta, hanem a nemdolgozókéval megegyező számban, csak hetente kétszer van lehetőség fürdeni. Bár a fürdési alkalmak száma a jogszabályi minimumnak megfelel, a megfigyelők javasolják, hogy a vezetőség lehetőség szerint vizsgálja felül ezt a rendszert, tekintettel arra, hogy a könnyebb, nem kifejezetten szennyező fizikai munka végzése után is indokolt lenne higiéniai szempontból a napi fürdési lehetőség biztosítása.

Egy fogvatartott panaszolta, hogy a konditerem használata után nem lehet fürödni, a vezetőség tájékoztatása szerint a melegvíz zárkába való bevitelével a tisztálkodás azonban biztosított.

Különleges Biztonságú Körlet (KBK)

Az országban elsőként itt került létrehozásra különleges biztonságú körlet, mely a körletépületben, de a többi körlettől teljesen elkülönítve került kialakításra.

A körleten kilenc egyszemélyes zárka található (aktuálisan 5 fő volt elhelyezve, egy fő a szegedi HSR-ről /hosszú speciális részleg/ ideiglenesen), ebből az egyik használaton kívül van, mert annak ablaka egy légaknára néz, így a minimális természetes fény sem biztosított. A többi zárka – egy kivételével – egyezően került kialakításra, a jogszabályi előírásoknak és az OP-intézkedésben meghatározottaknak megfelelően. Ebből következően minden elem rögzített és törésbiztos a zárkákban. Zuhanyzó is a zárkában van elhelyezve, azonban az nem használható korlátlanul, hanem a felügyelet által szabályozott módon, hetente kétszer van lehetőség zuhanyzásra. A zárka ablakán kilátásgátló van elhelyezve, így gyakorlatilag nem kielégítő mennyiségű természetes fény szűrődik be, természetes szellőzése szintén nincs a zárkának. A WC nem teljesen elkülönített, és fedő és ülőke sincs rajta, amely higiéniai szempontból a megfigyelők véleménye szerint nem elfogadható.

Az intézetparancsnok a jelentést követően utasította a gazdasági szakterület munkatársait, hogy 2007. január 31-ig vizsgálják meg a KBK zárkák illemhelyeinek fedővel és ülőkével való ellátását.

Látogató fogadására erre a célra elkülönített külön biztonsági fülkékben kerülhet sor, amelyek a KBK körletrészén kívül találhatóak.

A körletet pszichológus rendszeresen látogatja.

A KBK-nak ugyancsak külön, a körleten belüli területe áll rendelkezésre a szabad levegőn tartózkodásra, amely egy féltető alatt található helyiség, melynek csak a „mennyezetét”, a féltető odaeső részét távolították el, azaz az itt fogvatartottak gyakorlatilag egy majdnem teljesen zárt helyiségben töltik a szabad levegőn tartózkodásukat, ami szó valódi értelmében nem is tekinthető „szabad levegőnek”.

Az egyik fogvatartott arról számolt be, hogy egyszerre összesen két könyv tartható a zárkában, ebbe beleszámítanak a vallási tárgyú könyvek és az egyéni tanulást segítő könyvek (pl. nyelvkönyvek is), így egyéb könyvekhez csak igen korlátozottan juthat. A vezetőség tájékoztatása szerint a tanuláshoz használt és vallási tárgyú könyvek nem számítanak bele a saját hatáskörben előírt darabszámba, továbbá a könyvek cseréjére napi rendszerességgel van lehetőség.

Több fogvatartott panaszkodott az intézet által biztosított tv-készülékre, tekintettel arra, hogy az egy kb. 20 cm-es képátlójú, fekete-fehér készülék, amely egyrészt több csatornát nem is képes fogni, másrészt a kép minősége is igen rossz, sokszor nézhetetlen. A vezetőség elmondása szerint a probléma abból adódik, hogy a zárkában nincsen gyengeáram, ezek a készülékek 12 V-tal működnek (csak ilyen helyezhető el a kbk-s zárkában). A megfigyelők véleménye szerint érdemes lenne megfontolni, hogy az intézet engedélyezze a biztonsági előírásoknak megfelelő, adott esetben jobb minőségű saját tv-készülék felszerelését a zárkában.

Sportolásra egy zárt terem használható, melyet a KBK-n elhelyezettek egyedül vehetnek igénybe.

A megfigyelők megjegyzik, hogy az irányadó jogszabályok folytán a KBK-n elhelyezetteket érő fogvatartási körülmények (különös tekintettel az izoláció magas fokára, illetve a jogorvoslati lehetőség hiányára) sértik a nemzetközi emberi jogi normákat.

III. Étkezés és orvosi ellátás

Étkezés

Eltérően a más intézetekben tapasztaltaktól, az élelmezéssel kapcsolatban semmilyen panasz nem érkezett, sőt, a legtöbb megkérdezett fogvatartott kifejezetten pozitívan nyilatkozott az ellátásról, sokan akként, hogy más intézetekhez képest az ittenit tartják a legjobbnak, mind a minőség, mind a mennyiség viszonylatában, az étrend változatos, hetente többször is hozzájutnak friss gyümölcsökhöz.

A kiétkezés havi két alkalommal történik, a bolt árait havi rendszerességgel, szűrőpróbaszerűen ellenőrzik (hasonlítják össze azokat az átlagos kiskereskedelmi árakkal). Bár egyes fogvatartottak részéről elhangzottak kifogások a bolt választékára (túl egyoldalú, illetve túlságosan igényes termékeket tart), illetve az áaira, a megkapott árlistát tanulmányozva a megfigyelők komolyabb problémát nem tapasztaltak.

Orvosi ellátás

A látogatás alkalmával a vezető ápolóval tudtak a megfigyelők konzultálni. Ő beszámolt arról, hogy a leggyakoribb betegségek megegyeznek az országos átlaggal: szív-érrendszeri, gyomor és pszichés betegségek a legjellemzőbbek.

Az egészségügyi ellátást 1 főállású közalkalmazotti státuszú foglalkozás-egészségügyi szakorvos, emellett 6 éjjel-nappali szolgálatot ellátó szakápoló biztosítja. Havonta egy alkalommal az intézetben pszichiáter rendel.

Az orvosi ellátásra panasz nem érkezett. Problémát a fogvatartottak csak a fogorvoshoz jutás vonatkozásában jeleztek, miszerint sokszor hosszú idő telik el a kezelésre jelentkezés és maga a kezelés között. A vezetőség elmondta, hogy az elhúzóadás jelentkezik a jelentkezési rendszer miatt is: vasárnaponként kell feliratkozni a következő heti rendelésre, ha az adott fogvatartott idő hiányában nem kerül sorra, a rákövetkező hétre toródik át a kezelés. Ehhez még hozzájárul az is, hogy az új fogorvosi rendelőt két hete avatták, azt megelőzően az átalakítás alatt csak sürgősségi ellátást biztosítottak, külső intézetben, illetve a fogorvos jelenleg is rendes szabadságát tölti, amely miatt újfent kiesnek rendelési napok.

Egyszerűbb, vény nélkül kiadható gyógyszereket a felügyelet nem tart magánál, mivel ápolói közreműködés az állandó szolgálat miatt minden napszakban igénybe vehető.

IV. Munkavégzés

A munkáltatás túlnyomó része egy 100%-os IRM-tulajdonú Kft. (Ábránd-Ágynemű Kft.) keretei között történik, itt ágynemű-készítést (szabás-varrás) és cipővarrást végeznek. Emellett néhány fogvatartott költségvetési munkáltatás alatt dolgozik (konyhán,

háziműhelyben, takarítóként illetve a mosodában), külső munkahelyen 4 fő a sárospataki kőbányában, 6 fő (EVSZ-es) pedig közterület-fenntartási munkákat végez. Egy pár fogvatartott a készülőben lévő börtönmúzeum munkálataiban vesz részt.

A munkáltatással kapcsolatban olyan panasz hangzott el, hogy a ténylegesen kifizetett munkabér összege viszonylag tág értékek között mozog (4-17 ezer forint), aminek oka az, hogy amennyiben alapanyag hiány van, akkor nincs mit termelni, de mivel teljesítménybérben történik a foglalkoztatás, az állásidőt semmilyen formában nem fizetik ki. A megfigyelők álláspontja szerint ez nem jogszerű gyakorlat, ugyanis a munka törvénykönyve alapján a munkavállaló kötelezettsége a munkahelyen az előírt időben megjeleni és munkára képes állapotban rendelkezésre állni. Amennyiben a munkáltató nem tudja biztosítani a munkavégzéshez szükséges feltételeket, az nem róható a munkavállaló terhére.

Az intézet parancsnoka arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy 2006 évben összesen 44.852 óra állásidőt, 2.466.860 forintot fizetett ki a Kft. a fogvatartottaknak, ami a munkaidőre járó alaplaj 50%-a. A fogvatartottak bérlapja külön tartalmazza a munkavégzéssel töltött időre és az állásidőre járó díjazást, amennyiben ezzel kapcsolatban problémája lenne bárkinek, panasszal élhet. A parancsnok megküldte a Bizottság részére a munkáltatást végző cég ügyvezetőjének e tárgyban adott tájékoztatását.

Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok, információk

Rendkívüli halálesetek voltak-e az elmúlt évben? Ha igen, mi volt a vizsgálat eredménye?

Rendkívüli haláleset nem volt.

2006. október 15-én a központi sétaudvaron 17 személy közvetlen érintettségével, fegyvernek használt tárgyak alkalmazásával személyi sérüléseket is eredményező, két jól elkülöníthető csoport között tömegverekedés alakult ki. A résztvevőket a lehetőségekhez képest az intézet a helyszínen izolálta és a megfelelő fegyelmi és büntetőeljárásokat megindította. A megfigyelők által tapasztaltak alapján az intézet fellépése teljes mértékben szakszerű és hatékony volt.

A fogvatartottak és személyzet által egymás ellen, vagy egymás között elkövetett bűncselekmények száma és típusai az elmúlt évben, lezárt eljárások eredménye?

Fogvatartott által más fogvatartott sérelmére elkövetett bűncselekmények:

- a) kényszerítés miatt 4 eset, ebből három esetben bűncselekmény hiányában megszüntették a nyomozást,
- b) lopás 3 esetben, ebből a nyomozóhatóság 1 esetben megszüntette, 1 esetben felfüggesztette az eljárást, 1 esetben pedig vádemelési javaslattal élt.
- c) 1 esetben testi sértés, az ügy állásáról nincs az intézetnek információja.
- d) 1 esetben zsarolás, az eljárás bűncselekmény hiányában megszűnt.

Kényszerítő eszközök

Kényszerítő eszközök használata az elmúlt évben típus szerint (testi, bilincs, spray, kutya, fegyver) osztályozva, intézkedés foganatosításának oka?

2005. évben 9 esetben szemben került alkalmazásra kényszerítő eszköz 10 fővel szemben, az alábbi megoszlásban.

7 esetben testi kényszert, 2 esetben testi kényszert és bilincset alkalmaztak.

Testi kényszer alkalmazására 4 esetben került sor, elítélt társ bántalmazásának megakadályozása miatt. 1 alkalommal passzív magatartást tanúsító fogvatartottal szemben, 1 esetben hivatalos személy elleni erőszak megakadályozása miatt, 1 esetben utasítás megtagadása miatt.

Testi kényszer és bilincs alkalmazására 1 esetben azért került sor, hogy a fogvatartott önkárosító magatartását megakadályozzák, 1 esetben pedig azért, hogy a személyi állomány tagja elleni erőszakot megakadályozzák.

A kényszerítő eszközök alkalmazásának okáról kérnénk utólagos tájékoztatást!

Fenyítések, jutalmazás

2005-ben 20 alkalommal szabtak ki magánelzárást.

Összesen 1776 jutalmat adtak a nevezett év során, ennek 5.5%-a rövid tartamú eltávozás, 0.07%-a kimaradás.

VI. Kapcsolat a külvilággal, védővel

Látogatás

Mint említettük, a látogatási alkalmak száma a biztonsági csoportba sorolásnak megfelelően változik. Az asztali beszélő lebonyolítása egy nagyobb helyiségben történik, ahol a közvetlenül egymás mellé helyezett asztalok két oldalát középen kb. 10 cm-es magasságú plexiüveg választja el, amely megakadályozza a látogatás közbeni testi kontaktust, arra csak a látogatás kezdetén és végén van lehetőség.

A látogatás során csomag vagy élelmiszer átadására, élelmiszer elfogyasztására nincs lehetőség. A látogatók a látogató-helyiség és a látogatói bejárat közötti térben elhelyezett boltban (büfében) vásárolhatnak élelmiszert a fogvatartottak számára legfeljebb 7.000,- Ft értékben (itt hűtő is található, ezért viszonylag gyorsan romló áruk, pl. sütemények is vásárolhatóak), amit aztán elhelyezhetnek egy, két oldalról zárható szekrényben. A szekrény lezárását követően átadhatják a kulcsot a fogvatartottnak, aki a látogatás végeztével ki tudja nyitni a szekrény másik oldalát, és magával viheti az élelmiszert a körletre.

Ezen kívül négy biztonsági látogató-fülke is rendelkezésre áll. A körletek megtekintése során a kísérő-személyzet azt a tájékoztatást adta, hogy az előzetesen letartóztatottak látogatásának lebonyolítására főszabály szerint itt kerül sor. A vezetőség ezt később cáfolta, azzal, hogy ezeket a fülkéket a IV. biztonsági csoportba sorolt fogvatartottaknál alkalmazzák, függetlenül attól, hogy elítéltek vagy előzetes letartóztatottak.

A megfigyelők megjegyzik, hogy az IM-rendelet 89. § (3) bekezdése szerint a látogatást asztal mellett, ülve kell lebonyolítani. A biztonsági fülke alkalmazására a 90. § (1) bekezdése alapján csak az intézet biztonságának védelme érdekében, a parancsnok utasítása alapján kerülhet sor, mely rendelkezés értelmezésünk szerint egyedi esetben, egyedi biztonsági

kockázat esetén, egyedi parancsnoki utasítás esetén alkalmazható. Ebből következően tehát álláspontunk szerint nincs jogszabályi lehetőség arra, hogy a biztonsági fülkét általánosságban, konkrét biztonsági kockázat és egyedi parancsnoki utasítás nélkül, akár IV. biztonsági csoportba sorolt fogvatartottakkal szemben alkalmazzák, az utóbbi vonatkozásában különös tekintettel arra, hogy az IM-rendelet 44. § (1) bekezdése szerint a biztonsági csoportba sorolás az elítélt törvényben meghatározott jogait nem érintheti. Álláspontunkkal összhangban az intézmény parancsnoka hangsúlyozta, hogy csak azokkal a IV. biztonsági csoportba sorolt fogvatartottaknál tartja fenn ezt a rendelkezést, akik zavarták a látogató fogadás rendjét, veszélyeztették az intézet biztonságát vagy korábban több alkalommal a hozzátartozón keresztül megpróbálták tiltott tárgyat bejuttatni az intézetbe.

Mint arról több fogvatartott is beszámolt, a látogatások után az általános gyakorlat szerint fogvatartottakat levetkőztetéssel vizsgálják át, motozzák meg, félig-meddig testüregvizsgálattal együtt (amikor is nem közvetlenül a végbél-nyílást, hanem a farpofák közötti részt szemrevételezik). A vezetőség kifejtett álláspontja szerint ennek az intézkedésnek az általános alkalmazását az indokolja, hogy ilyen esetekben a leggyakoribb a tiltott tárgy bevitelére irányuló kísérlet, ezért az alapos gyanú minden egyes fogvatartott vonatkozásában általánosságban áll fenn. Egyéniesíteni e tekintetben nem tudnak, mert biztonsági szempontok alapján nem diszkriminálhatják pozitív módon a fogvatartottakat, vagy egyes fogvatartotti csoportokat. Az intézmény parancsnoka ezt azzal egészítette ki, hogy a motozást nem szemérem sértő módon, más fogvatartottaktól izoláltan az egészségügyi szakápoló végzi. A motozás indokaként azt is említi, hogy a bekerült tiltott tárgyakat a fogvatartottak más fogvatartottak hátrányára használják fel.

A megfigyelők álláspontja szerint a motozás ezen módjának egyedi esetekben, konkrétan fennálló biztonsági kockázat esetén történő alkalmazása indokolt lehet, azonban általános jelleggel történő alkalmazása súlyosan és aránytalanul sérti a fogvatartottak emberi méltóságát. Megítélésünk szerint az Intézet magyarázata már csak azért sem fogadható el, mert a látogatói helyiség – egyébként helyesen – teljes személyi és elektronikus kontroll alatt tartható és tartott a beszélő alatt. Erre figyelemmel ezen generál-preventív, tulajdonképpen szankció-jellegű gyakorlat szükségtelen, kellő megalapozottsággal nem rendelkezik, tehát indokolatlan is.

Megjegyzendő, hogy ezen, néhány más intézetben is tapasztalt indokolatlan korlátozást (mely személyiségi jogi pert is megalapozhat) a Bizottság javaslatára legutóbb a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási intézetben szüntették meg.

Néhány fogvatartott jelezte, hogy szeretnék, ha lehetőség lenne hétvégi napokon is látogatásra. A vezetőség azt a tájékoztatást adta, hogy ennek lebonyolítása a személyzet alacsony hétvégi létszáma miatt nem megoldható.

Több fogvatartott is elmondta, hogy nem engedélyezik ugyanazon kapcsolattartó felvételét két különböző fogvatartott számára, akkor sem, ha az adott személy mindkettőjükkel közeli hozzátartozói viszonyban áll. A vezetőség e vonatkozásban kifejtette, hogy a kapcsolattartás ilyen eseteit minden esetben biztonsági szempontok alapján vizsgálják meg, a különböző visszaélések kiküszöbölése érdekében. Ilyen esetekben általában az egyes kapcsolattartási módozatok korlátozásán keresztül érvényesítik a biztonsági szempontokat, azaz pl. az egyik fogvatartott vonatkozásában csak a levelezést engedélyezik, a másikon pedig a látogatást. Fentiekhez az intézmény parancsnoka hozzátette, hogy a kapcsolattartók felvezetése minden esetben megtörténik, ha azt kizáró körülmény nem merül fel.

Szabad levegőn tartózkodás

A szabad levegőn tartózkodás a nagyobbik sétaudvaron kerül lebonyolításra. A kisebbik udvaron csak egy focipálya található, amelyet szervezett foglalkozások keretében lehet igénybe venni. Elkülönített területen, külön rend szerint kerül sor az ún. egyedi bánásmód szerint fogvatartottak szabad levegőn tartózkodásának lebonyolítására.

Mint ahogy arról a vezetőség már előre is tájékoztatott, a szabad levegőn tartózkodás lebonyolítására a fogvatartotti populáció túlnyomó részét kitevő dolgozó elítéltek esetében hétköznap a napirend legelején, a reggel négy órás ébresztőt és rövid tisztálkodást követően, a munkavégzés megkezdése előtt, egy csoportban kerül sor. (Az egyéb fogvatartottakat, így a nemdolgozók vagy az egyéni bánásmód alatt állók, illetve a reggeli műszakban a konyhán dolgozók napirendje ettől eltérő, hétvégén pedig reggel-kora délelőtt történik mindez.) Ráadásul tekintettel arra, hogy a zárkák napi biztonsági ellenőrzésére is ekkor kerül sor, mindenkinek kötelező legalább az ellenőrzés idejére elhagynia a zárkáját kb. egy félórás időtartamra, és aki nem kíván a szabad levegőn tartózkodni az adott napon, csak ezután térhet vissza a zárkájába. (Mindazonáltal dokumentálják azt, ha egy fogvatartott nem kíván a szabad levegőn tartózkodni.) Ezt az eljárást a fogvatartottak jelentős többsége kifogásolta, ezért ez az egyik legáltalánosabb problémának mondható. A vezetőség ezen eljárás indokoltságát több szempontból is megalapozottnak látja. Álláspontjuk szerint a nap más szakaiban történő lebonyolítás akadályozná a fogvatartottak munkavégzés utáni szabadidős és egyéb programjain (szakkörökön, orvosi/fogorvosi rendeléseken) való részvételt akadályozná, így ez irányú jogaik sérülnének. Emellett a személyzet létszáma sem teszi lehetővé a nagyobb rugalmasságot.

A megfigyelők álláspontja szerint a kora hajnali ébresztő és séta a fenti, kellő indokkal nem alátámasztott módon súlyosítja a fogvatartást, azon egyszerű tény miatt is, hogy a fogvatartottak döntő többsége a téli időszakban (hétvégét leszámítva) a szabad levegőn hidegben és napfény nélkül tartózkodik a szabad levegőn. A megfelelő napfényes napszakban való séta pedig álláspontunk szerint a szabad levegőn tartózkodás immanens része, a jogalkotó nyilvánvaló szándéka. A szabadidős tevékenységek ésszerű átszervezése meglátásunk szerint az ország többi intézetéhez hasonlóan itt is minden bizonnyal megoldható, így a Magyar Helsinki Bizottság a jelenlegi gyakorlat újragondolását javasolja.

Elhangzott olyan, a vezetőség által cáfolt panasz, hogy annak, aki nem jelentkezik sétára és erre egészségügyi oka sincs, fegyelmet kap.

Az intézet parancsnoka a látogatást követően a jelenlegi szabályozást felülvizsgálta. Döntése értelmében az új házirend szerint a fogvatartottak nem lesznek kötelezhetőek arra, hogy a biztonsági vizsgálat alkalmával levonuljanak a szabadlevegőn tartózkodásra kijelölt területre.

Egy fogvatartott azt panaszolta, hogy szállításból éjjel körül érkezett vissza az intézetbe, mégis kötelezték a másnap hajnalban a zárka elhagyására. A vezetőség ezzel kapcsolatban elmondta, hogy szállításkor az indító intézetek sokszor nem tartják be azt az OP-intézkedést, amely szerint elsőként a legtávolabbi célállomásokra induló járatokat kell elindítani, ezért sokszor előfordul, hogy ilyen későn érkeznek meg a fogvatartottak, akiket ráadásul csak egy két-háromórás befogadási eljárás elvégzésével tudnak visszahelyezni a körletére.

Csomagküldés-fogadás

A jogerősen elítéltek havi 3 általános csomagot kaphatnak, negyedévente pedig egy tisztasági csomagot (súlyhatár nélkül). A még nem jogerős fogvatartottak havi 3 tisztasági csomagot kaphatnak.

Telefonálás

Egy fogvatartott beszámolt arról, hogy az engedélyezett számú telefonhíváson túl, soron kívül, sürgős esetben nem tudott telefonálni. A vezetőség elmondta, hogy a BV-fon rendszer csak az előre meghatározott számú telefonhívást engedélyezi, de a soron kívüli telefonálás indokoltság esetén megoldható.

Védővel való kapcsolattartás

Külön ügyvédi látogató-helyiség áll rendelkezésre. A védővel való kapcsolattartás rendszeressége és időtartama nem korlátozott.

Külső kontroll

Az intézet házirendje tartalmazza néhány hivatalos és civil szervezet elérhetőségét. A bv-ügyész két-háromhetente tart ellenőrzést. Egyéb külső kontroll nincs jelen az intézetben

VII. Művelődés, szórakozás, oktatás, sport

Sport

A nagyobbik sétaudvaron két kosárlabda-palánk és lánbtenisz-pálya található, azonban a fogvatartottak nem számoltak be arról, hogy ezeket akár a szabad levegőn tartózkodás, akár külön szervezett foglalkozás keretében használhatnák.

Szervezett sportolásra a kisebbik udvar használható, itt – a hidegebb téli időszakot kivéve – rendszeresen szerveznek sportolási lehetőséget, egy alkalommal meghatározott számú zárkából meghatározott számú fogvatartott vehet ezeken részt.

A konditermet szintenként és a munkáltatásnak megfelelően előre kialakított rend szerint használhatják a fogvatartottak.

Lehetőség van továbbá pingpongozásra is, mozgatható asztalokon.

Az intézet parancsnoka úgy tájékoztatta a Bizottságot, hogy a szabad levegőn való sportolás lehetőségét a fogvatartottaknak folyamatosan felajánlják, amelyen a téli időszakban kevesen vesznek részt. Tavasszal, nyáron és ősszel a sportfoglalkozást 30-40 fogvatartott is igénybe vette.

Szabadidő

Az intézetben kerámia-műhely illetve zene- és rajz-szakkör működik, átlagosan 20-20 fő részvételével. A kerámia-műhely alkotóinak munkáiból rendszeresen rendeznek vásárokat.

Oktatás

Az intézetben lehetőség van általános iskolai és középiskolai oktatásban való részvételre. Emellett rendszeresen indítanak szaktanfolyamokat, a közeljövőben várhatóan egy 15 fős szárazépítő-burkoló ill. informatikai tanfolyam indul. A tanterem vakolata a megfigyelés idején omladozott.

Az intézet parancsnoka a látogatásunkat követően tájékoztatta a Bizottságot, hogy ütemterv készül a hétvégi szabadidős programok végrehajtására vonatkozóan.

Az Intézetben tapasztalt problémák rövid összefoglalása, lehetséges megoldások, jogszabály módosítás szükségessége

1. Feloldandó a börtön fokozatúak szabad mozgásának korlátozása.
2. A hozzátartozói beszélőt követő általános jellegű vetkőztetési átvizsgálás megszüntetendő.
3. A Munka törvénykönyve szerint felülvizsgálatra szorul a munkára szabályosan jelentkező fogvatartottak díjazása.
4. A hozzátartozói beszélő alkalmával plexikabinból érintkező fogvatartottak kiválasztását összhangba kell hozni a jogszabályi rendelkezésekkel.
5. A szabad levegőn tartózkodás rendjének meghatározását célszerű újraszervezni úgy, hogy az hét közben ne kötelező jelleggel essen a kora hajnali órákra, s ezzel összefüggésben a KBK területén a tényleges szabad levegőn való tartózkodást lehetőségét biztosítani kell.
6. A KBK gyakorlata az embertelen bánásmód abszolút tilalmába ütközik a Bizottság megítélése szerint, azonban ez a szabályozási környezet eredménye, megoldása jogalkotási kérdés, és nem intézeti hatáskör.

A látogatás alapján az intézet részéről megtett intézkedések

1. Az intézet parancsnoka vizsgálatot rendelt el az őrszemélyzet véleménynyilvánításával kapcsolatban.
2. Az 1. oldal 2. bekezdésében részletezett fogvatartotti panasz kapcsán vizsgálatot rendelt el az intézet parancsnoka,
3. Az intézet parancsnoka utasította a gazdasági szakterület munkatársait, hogy 2007. január 31-ig vizsgálják meg a KBK zárkáiban kialakított illemhelyek fedővel és ülőkével történő ellátását.
4. A 12 voltos televíziókészülékekre vonatkozó panasz kapcsán az intézet parancsnoka keresi a megoldást arra, hogy a biztonsági előírások mellett milyen módon üzemeltethetnének 220 voltos televíziókészülékeket.
5. A munkáltatással, illetve az állásidővel összefüggő panaszokkal kapcsolatban az intézet parancsnoka tájékoztatást kért az Ábránd Ágynemű Kft. vezetőjétől. A kft. ügyvezető igazgatója az intézet parancsnokát tájékozatta arról, hogy 2006-ban összesen 44.852 óra állásidőt fizettek ki 2.466.860 forint összegben. Így, az ezzel kapcsolatos panasz nem tekinthető megalapozottnak.
6. A szabadlevegőn tartózkodás időpontjával kapcsolatban a jelenlegi szabályozást Takács László felülvizsgálta, az új házirendben már nem lesz kötelező a fogvatartottnak levonulni a biztonsági vizsgálat alkalmával a szabad levegőn tartózkodásra kijelölt területre.